

II. Útraty správní:	
1. užší útraty správní	Kč 168,019.492-09
2. nemocenská kontrola	„ 14,827.958-13
3. příspěvky ke svazům nemocenských pojišťoven	„ 7,817.660-37
úhrn II.	Kč 190,665.110-59
III. Odpisy:	
1. inventáře	Kč 7,282.052-18
2. nemovitostí	„ 8,171.638-35
3. pojistného nemocenského pojištění	„ 5,189.465-91
4. jiné	„ 2,199.835-96
úhrn III.	Kč 22,842.992-40
IV. Kursovní ztráta na cenných papírech	Kč 2,294.794-58
V. Kontokorentní úroky pro Ústřed. soc. pojišťovnu	„ 4,125.932-23
VI. Jiná vydání	„ 22,531.529-34
VII. Stav fondu koncem roku účetního	„ 302,098.621-28
úhrn I—VII	Kč 1.388,918.935-82

Literatura.

Manes: „Versicherungswesen“, III., Personenversicherung, 1932; Matějka: „Pojem veřejnoprávní korporace“, 1929; Menzel: „Die Arbeiterversicherung nach österreichischem Rechte“, 1893; Neubauer: „Sociální pojištění po stránce procesní“, 1927; týž: „Základní myšlenkové prvky instituce sociálního pojištění“ (v počtě Horáčkové, 1932), 1931; Preis: „Československé sociální pojištění“, 1933; Schoenbaum: „Finanční a organizační zásady sociálního pojištění“, 1927; Sinzheimer: „Grundzüge des Arbeitsrechtes“, 1927; Stein: „Le droit international des assurances“, 1929.

Congrès international des accidents du travail et des assurances sociales, 1906; Grundprobleme der Sozialversicherung (M. Ú. P.), 1929; Jak zlevnit a zlepšit sociální pojištění se zvláštním zřetelem na pojištění dělnické a úrazové (M. A. P.), 1932; Die obligatorische Krankenversicherung (M. Ú. P.), 1927; Sociální pojištění v Československu, 1931; Statistika nemocenského pojištění, 1931; Verhandlungsbericht der Internationalen Zentralstelle von Verbänden der Krankenkassen und Hilfsvereine, 1928—1931; Versicherungsglossikon (Manes), 1930; Der wirtschaftliche Wert der Sozialpolitik, 1931; Die wirtschaftlichen Funktionen der Sozialversicherung, 1932.

Komentovaná vydání zákonů: nemocenský zákon: Šmídek (Slovensko), 1924, Pospíšil-Tučný 1925; zákon o sociálním pojištění: Gallas-Janošík 1929, Pospíšil-Neubauer 1929, Pleskot 1931, Janošík-Riedel 1934, Pleskot 1934, Neumann 1934, Tučný 1934, Sottner 1934; soc. pojišťovací soudnictví: Voska 1929; řád volební: Janošík-Fischer 1930.

Časopisy: „Rozséváč“, „Sociální Reforma“, „Soziale Rundschau“, „Sociální Revue“, „Sociální Úkoly“, „Svépomoc“, „Věstník Ústřední sociální pojišťovny“, „D. Zeitschrift für öff. Versicherung und Volkswohlfahrt“ vesměs v Praze.

Jiří Pleskot.

IV. Pojištění invalidní, starobní a pro případ úmrtí.

1. **Pojem.** P. i. a s. má za účel odčinit škodu, již utrpí osoby mu podrobené na svém pracovním důchodu trvalým zmenšením své výdělečné způsobilosti následkem nemoci nebo jiné vady tělesné či duševní (pokud toto zmenšení dosáhne stupně, jež zákon označuje invaliditou), nebo následkem pokročilého stáří, v němž výdělečná způsobilost zpravidla vůbec pomíjí. S p-m i-m a s-m je spojeno ve většině států pojištění pro případ úmrtí, jež poskytuje pozůstalým po pojištěnci náhradu za úbytek příjmů způsobený smrtí živitele, zejména, pakliže jsou sami k výdělků nezpůsobilí a byli tudíž svojí výživou na něj odkázáni; to se předpokládá u vdovy, je-li invalidní nebo dosáhla-li určitého stáří, případně musí-li se starati o nedospělé děti, u sirotků pak až do dosažení určitého věku (15.—18. roku, případně i déle, není-li dítě také pak způsobilé k výdělečné činnosti z důvodu nemoci nebo studí).

2. **Vývoj** p. i-ho a s-ho nebyl tak rychlý jako vývoj pojištění nemocenského nebo úrazového. Nejdříve bylo p. i. a s. zavedeno v Německu (r. 1889). Před tím existovalo v Rakousku a také v Německu pouze pro zvláštní skupinu zaměstnanců, vystavenou předčasně invaliditě následkem své zvláštní namáhavé práce, totiž pro horníky, k němuž došlo již v létech šedesátých na základě horních zákonů. Po Německu zavedlo p. i. a s. teprve r. 1906 Rakousko, nikoliv však pro veškeré zaměstnance, nýbrž pouze pro soukromé úředníky a

zřízence (t. zv. pojištění pensijní, viz v tomto hesle oddíl V.). Všeobecné i. (nikoliv také s.) p. zavedly teprve r. 1911 Anglie a Irsko, zatím co Německo připojilo téhož roku k p. i-mu a s-mu také pojištění pozůstalých. V roce 1911 uskutečnilo p. i. a s. dále Lucembursko, v r. 1912 Rumunsko, v r. 1913 pak Švédsko t. zv. pojištění národní, jemuž podléhají nejen zaměstnanci, nýbrž veškerí Švédové, také samostatně výdělečně činní, od 16 do 66 let.

Po válce došlo k rychlejšímu rozvoji. R. 1919 zavádí i. a s. p. Holandsko, Španělsko a Itálie. R. 1922 následuje SSSR, který od r. 1917 měl místo pojištění státní zaopatření, r. 1924 Belgie, Bulharsko a Chile, r. 1925 uskutečňuje Anglie p. s. a r. 1929 pojištění pozůstalých. Dále působí i. a s. p. v Čsl. republice od r. 1926, v Maďarsku od r. 1929, ve Francii od r. 1930, v Řecku od r. 1932, v Polsku od r. 1933 a konečně v Rakousku od r. 1935. Přijaty, dosud však nikoliv v účinnosti, jsou zákony o i-m a s-m p. zaměstnanců v Jugoslavii (r. 1922) a o pojištění osob samostatně hospodařících v Československu (r. 1925). Nad to je provedeno i. a s. p. jednotlivých skupin zaměstnanců v Argentině, Brazílii, Ecuadoru, na Kubě a v některých kantonech švýcarských.

3. Pojištění a státní zaopatření. Podobný účel jako p. i. a s. sleduje t. zv. státní zaopatření občanů, jež poskytují z prostředků státních, zemských či obecních občanům v případě invalidity a hlavně stáří důchody obdobné důchodům pojištění. Státní zaopatření existuje dnes hlavně ve státech mimoevropských, totiž v Australii a na Novém Zélandě, v Kanadě (v 7 z 9 provincií), Spojených státech (v 17 ze 49 států), Jižní Africe a Uruguayi; v Evropě má je dnes zavedeno již pouze Irsko a Dánsko pro případ stáří. Dávky státního zaopatření jsou v poměru k dávkám i-ho a s-ho p. malé, odvislé od potřeby a delšího pobytu uchazečů v zemi a namnoze odvolatelné. Není na ně někdy ani právního nároku nebo není přípustné odvolání z nálezů úřadu o nich rozhodujícího buď vůbec nebo co do výše dávky. Proto nastal v novější době odklon od zaopatření k pojištění na př. v Belgii, SSSR, Anglii a Francii, kde všude původní zaopatření bylo nahrazeno pojištěním; také v Australii se připravuje přeměna zaopatření v pojištění. Zaopatření je nejspíše vhodné tam, kde pojištění nemůže plně vyhovovati, na př. u osob, které v době

zavedení nebo prvního vstupu do pojištění jsou již příliš staré a nemohly by proto získati značnějšího důchodu nehledíc ani k tomu, že by pojištění nepřiměřeně zatěžovaly. O tyto osoby je také u nás postaráno zaopatřením ve formě státních starobních podpor podle zák. č. 43/1929 Sb.

4. Podstatné znaky p. i-ho a s-ho. P. i., s. a pro případ úmrtí může býti účinné pouze tehdy, je-li povinné; a pouze povinná pojištění jsou zde výše také zaznamenána.

Okruh osob, na které se p. i. a s. vztahuje, je obdobný, jako okruh osob podrobených pojištění nemocenskému; jsou to v podstatě všichni, kdož z povolání pracují za mzdu. Přirozeně, že takový rozsah nemá p. i. a s. ve všech zemích, kde existuje, nebo jej alespoň nemělo od počátku svého trvání. V některých ze států nahoře vyjmenovaných je zavedeno pouze pro některé kategorie zaměstnanců (na př. v Argentině pro zaměstnance bank a podniků veřejného zájmu, v Brazílii pro zaměstnance drah a dělníky přístavní a pod.), v jiných jsou z pojištění vyloučeni zaměstnanci zemědělství (v Řecku, Rumunsku, Lucembursku, Polsku, Maďarsku, Rakousku a v dosud nepůsobícím zákoně jugoslávském). Zvláštní úpravu požívají namnoze horníci (v Belgii, Francii, Německu, Itálii v dolech sírných, Holandsku, Rakousku, Polsku, Rumunsku, Československu, Maďarsku a Jugoslavii), dále soukromí úředníci a zřízenci čili zaměstnanci ve vyšších službách (v Čsl. republice v pojištění pensijním, v Rakousku, Německu, Polsku, Belgii a Lucembursku) a pak zaměstnanci veřejní, jejichž zajištění pro případ invalidity a stáří má namnoze formu státního zaopatření. Konečně v různých zemích postihuje pojištění také osoby samostatně hospodařící, zejména jejich nižší kategorie, jejichž postavení je obdobné postavení zaměstnanců (v Belgii s ročním příjmem do 18.000 fr. a v Chile do 8.000 pesos, v Rumunsku osoby samostatně pracující bez pomocníků), nebo jim alespoň umožňuje dobrovolný přístup (ve Francii a Itálii samostatným pachtýřům, dále drobným zemědělcům, živnostníkům a obchodníkům, osobám svobodných povolání, v Lucembursku samostatným s ne více než dvěma pomocníky a pod.), ve Švédsku pak zahrnuje veškeré obyvatelstvo (t. zv. pojištění národní); v Čsl. republice máme sice od r. 1925 uzákoněno i. a s. p. osob samostatně hospodařících, zákon však není dosud v účinnosti.

Organisačně je pojištění invalidní, starobní a pro případ úmrtí namnoze spojeno s pojištěním nemocenským, které pro ně obstarává zejména předpis a vymáhání pojistného, přípravu důchodového řízení, styk se stranami a pod. (v Čsl. republice, Bulharsku, Dánsku, Francii, Holandsku, Lucembursku, Rakousku, Rumunsku a SSSR), v Anglii a Irsku je s pojištěním nemocenským dokonce sloučeno v jediný celek také po stránce finanční. Úplně odděleno od pojištění nemocenského je p. i. a s. pouze v Německu. V Belgii, Itálii, Španělsku a Švédsku povinné pojištění nemocenské dosud neexistuje, takže zde není dosud otázka jeho spojení s p-m i-m a s-m vyřešena.

Podmínkami dávek pojistných jsou v i-m a s-m p. odbytí čekací doby, dále invalidita nebo určité stáří, spojené případně s opuštěním zaměstnání nebo určitým poklesem mzdy.

Čekací doba, t. j. doba, po kterou musí zaměstnanec býti pojištěn, aby mohl získati nárok na důchody pojištění, při čemž se někde také vyžaduje zaplacení pojistného za určitý počet dnů nebo týdnů během jisté vymezené doby, činí na př. v Čsl. republice 100 týdnů, v Anglii a Irsku 104 týdnů, pro důchod starobní však 5 let, ve Francii 480 dnů, Holandsku 150 týdnů, Bulharsku 156 týdnů, pro důchod starobní 260—1040 týdnů podle stáří v době vstupu do pojištění, v Itálii 240 týdnů, Německu nyní 250 týdnů povinného pojištění, jinak 500 týdnů, Rumunsku 200 týdnů, pro důchod starobní 1200 týdnů, Lucembursku 1350 dnů, pro důchod starobní 2700 dnů, SSSR 2 až 8 let pro důchod invalidní, 20—25 let pro důchod starobní; odbytí doby čekací se nevyžaduje pouze ve Švédsku, kde se však vyplácí důchod bez ohledu na majetkové poměry pojištěnce pouze podle zaplacených příspěvků, a dále v SSSR v případě vstupu do pojištění před dovršeným 20. rokem.

Invalidita je dána zpravidla, když výdělečná způsobilost pojištěnce klesne na určitý zlomek výdělečné způsobilosti všeobecné nebo zvláštní, přiměřené výdělečné způsobilosti zaměstnance, o něhož v daném případě jde. Všeobecnou nezpůsobilost k výdělku, t. j. k jakékoliv výdělečné činnosti vyžaduje pouze zákon francouzský, který se opírá o pojem invalidity stanovený v zákonech o válečných poškozených; všude jinde se přihlíží k výdělečné způsobilosti odpovídající silám, schopnostem, výcviku a dosavadnímu povolání pojištěnce,

v pojištění hornickém a úřednickém pak výlučně ke způsobilosti k dosavadnímu nebo příbuznému povolání pojištěnce. Zpravidla se vyžaduje ztráta 66 $\frac{2}{3}$ % příslušné výdělečné způsobilosti, při nezpůsobilosti k povolání pouze ztráta 50%. Zásadně musí jíti o invaliditu trvalou; při invaliditě přechodné je nárok obvykle pouze po vyčerpání nároku na dávky pojištění nemocenského. Nárok na důchod starobní je dán v době, v níž možno předpokládati, že pojištěnec je v důsledku svého pokročilého stáří invalidní v právě uvedeném smyslu. Za takovou časovou hranici způsobilosti k výdělku považuje se v jednotlivých zemích 60.—70. rok u mužů a 55.—65. rok u žen; v pojištění hornickém a úřednickém platí za hranici stáří dosažení 55.—60. roku. Pozůstali po pojištěnci, z nichž přicházejí v úvahu hlavně žena a děti, mají někde pouze nárok na odbytné (ve Francii a Itálii), jinde na důchody dočasné (Jugoslaviie, Rakousko), v převážné většině zemí však na důchody dlouhodobé podmíněné u vdovy především invaliditou nebo stářím, u dětí pak věkem, v němž ještě nemohou býti výdělečně činní. Bezpodmínečný důchod vdovský poskytuje všeobecně i. a s. p. pouze v Anglii, jinak je obvyklým pouze v pojištění hornickém a úřednickém. K dávčákům i-ho a s-ho p., zejména k důchodům, poskytuje zpravidla určitý příspěvek stát za tím účelem, aby jimi bylo zabezpečeno určité existenční minimum, jež pojištění samo, zejména při krátké době svého trvání, vždy zajistiti nemůže.

Prostředky k úhradě dávek p. i-ho a s-ho opatřují se pojistným, jež může v sociálním pojištění býti stanoveno tak, aby krylo buď jen vydání na př. v uplynulém roce fakticky učiněná (systém rozvrhu potřeby určité účetní periody) nebo hodnotu důchodů a jiných dávek přiznaných v určité účetní periodě (systém rozvrhu kapitálů) nebo konečně hodnotu všech nároků, které aktivní pojištěnci průběhem svého pojištění získávají a které budou přiznány teprve v budoucnosti (systém úhradové resp. průměrné premie). Pro dlouhodobé pojištění, jakým je p. i. a s., je nejvhodnějším a nejbezpečnějším systémem úhradové (průměrné) premie, který je zaveden v Čsl. republice i jiných státech se spořádanými finančními poměry a který také jedině zaručuje trvalost pojistného v zákoně stanoveného, jež netřeba stále zvyšovati jako při zvolení systémů jiných. V převážné většině států je pojistné odstupňo-

váno podle výše výdělku pojištěncova čili řídí se podle t. zv. tříd mzdových; pouze v Anglii a Belgii tomu tak není, za to je tam však pojistné různé pro muže a ženy. Z pojistného připadá zpravidla polovina na pojištěnce a polovina na zaměstnavatele; pouze za osoby nemající mzdy na penězích nebo za jiné nízko placené skupiny zaměstnanců nese pojistné zaměstnavatel zcela ze svého. Výjimku činí Holandsko a SSSR, kde celé pojistné pro veškeré zaměstnance platí zaměstnavatel, Španělsko, kde nese zaměstnavatel tři čtvrtiny pojistného, a pak Švédsko, kde naopak celé pojistné platí pojištěnec. V Bulharsku připadá na zaměstnance a zaměstnavatele po třetině pojistného, kdežto třetí třetinu platí stát; ve Španělsku platí stát jednu čtvrtinu a v Chile jednu šestinu pojistného.

5. Pojištění invalidní, starobní a pro případ úmrtí v Čsl. republice. V Čsl. republice bylo pojištění invalidní, starobní a pro případ úmrtí zavedeno zák. ze dne 9. X. 1924, č. 221 Sb., jenž nabyl účinnosti dnem 1. VII. 1926 a byl novelován zejména zák. ze dne 8. XI. 1928, č. 184 Sb., a vlád. nař. ze dne 15. VI. 1934, č. 112 Sb., s účinností od 1. VII. 1934.

Rozsah působnosti. Pojištění podléhají veškeré osoby vykonávající v republice Čsl. práce nebo služby na základě smluvného poměru pracovního, služebního nebo učňovského (volontérského, praktikantského), pokud je nevykonávají jako vedlejší zaměstnání nebo příležitostně. Je tudíž okruh osob pojištění podléhajících v zásadě stejný jako okruh osob podléhajících pojištění nemocenskému. Rozdíl je v tom, že z p. i-ho a s-ho jsou vyňaty osoby, o které je pro případ invalidity a stáří postaráno jiným způsobem (veřejní zaměstnanci, horníci, soukromí zaměstnanci ve vyšších službách), neb u nichž již účel pojištění je splněn, t. j. kdož požívají již důchodu invalidního, starobního, vdovského nebo vdoveckého, dále osoby, které dosud nepřekročily 16. rok věku svého nebo které teprve po dokonání 60. roce života vstoupí poprvé do pojištění. Podle novely č. 112/1934 Sb. pak podléhají na dobu do 30. VI. 1936 ze zemědělských zaměstnanců p. i. a s. pouze deputátníci, hospodářská čeleď a stálí zemědělství dělníci na denní plat, kteří jsou odkázáni svou výživou na tento pracovní výdělek a zaměstnání u téhož zaměstnavatele aspoň po tři měsíce nejméně po 16 dnů v měsíci. Počet osob povinných pojištěním činil průměrně

2,330.932 r. 1928, 2,305.959 r. 1929, 2,199.524 r. 1930, 2,094.177 r. 1931, 1,891.440 r. 1932 a 1,712.939 r. 1933. Domáctví dělníci, posluhovačky, domácí švadleny a jiné osoby zaměstnané střídavě u různých zaměstnavatelů jakož i osoby nepravidelně zaměstnané mohou býti vládním nařízením vyňaty z pojistné povinnosti, nedosahuje-li jejich výdělek v určitém časovém období určité nejmenší částky, osoby zaměstnané pracemi sezonními pak tehdy, netrvají-li tyto práce v úhrnu zpravidla déle než 90 dní v roce; dosud však k tomuto vynětí zmíněných kategorií s výjimkou domácích dělníků nedošlo.

Vedle pojištění povinného zná zákon ještě pojištění dobrovolné, na něž mají právo osoby, které dovršily alespoň čekací dobu 100 příspěvkových týdnů, vystoupí ze zaměstnání povinně pojištěného a zdržují se nadále v obvodě republiky Čsl., pakliže se k dobrovolnému pojištění přihlásí do uplynutí ochranné lhůty. Ve zvláštním oddělení může dále Ústřední sociální pojišťovna pojišťovati skupiny osob, nepodléhajících pojistné povinnosti (na př. samostatně výdělečně činných), což se však dosud neděje.

Organisace pojištění. Nositelem p. i-ho a s-ho je pro celou republiku Ústřední sociální pojišťovna v Praze; t. zv. náhradních ústavů, provádějících pojištění zaměstnanců určitých odvětví výrobních neb určitých větších podniků vedle hlavního nositele pojištění, v i-m a s-m p. na rozdíl od pojištění pensijního není. Ústřední sociální pojišťovna neprovádí však p. i. a s. v celém rozsahu sama; podstatnou jeho část obstarávají pro ni (za určitou náhradu) nemocenské pojišťovny, zejména přijímání přihlášek k pojištění, předpis a vymáhání pojistného, léčebnou péči a přípravu řízení důchodového; Ústřední sociální pojišťovna spravuje a ukládá jmění z invalidního a starobního pojistného jí plynoucí, přiznává dávky pojistné a vyplácí je. Ústřední sociální pojišťovna je autonomní korporací veřejnoprávní podobně jako Všeobecný pensijní ústav, úrazové pojišťovny dělnické, Ústřední bratrská pokladna a nemocenské pojišťovny. Orgány jejími jsou výbor, představenstvo a ředitelství. Výbor čítá 40 členů a předsedu, který jest jmenován prezidentem republiky. Z členů jest 12 zástupců pojištěnců, 12 zástupců zaměstnavatelů a 16 odborníků jmenovaných vládou. Výbor rozhoduje zejména o rozpočtu a usnáší se o výroční zprávě, nabytí

nemovitostí a jednacím řádu Ústřední sociální pojišťovny. Předsednictvo pojišťovny se skládá z 10 členů, z nichž jsou 3 zástupci pojištěnců a 3 zástupci zaměstnavatelů, jež volí výbor, a 4 odborníci (po dvou ze skupiny zaměstnanců a ze skupiny zaměstnavatelů), jež jmenuje vláda. Představenstvo vede vlastní správu Ústřední sociální pojišťovny. Výkonným orgánem správy Ústřední sociální pojišťovny pak jest tříčlenné ředitelství, jehož členy přijímá a propouští výbor se souhlasem ministra sociální péče. Volby do výboru Ústřední sociální pojišťovny provádějí členové představenstev nemocenských pojišťoven zastupující pojištěnce nebo zaměstnavatele; dosud však určuje první výbor jmenovaný vládou. Dozor nad Ústřední sociální pojišťovnou vykonává ministr sociální péče, pokud jde o otázku nákladu a jeho úhrady jakož i nabytí nemovitostí v dohodě s ministrem financí.

Zařazení pojištěnců do tříd mzdových a pojistné. Pojištěnci zařazují se podle své mzdy do tříd Aa, Ab, B, C, D, z nichž třída Aa zahrnuje první dvě mzdové třídy pojištění nemocenského, třída Ab III. mzdovou třídu, třída B IV. a V. mzdovou třídu, třída C VI. a VII. mzdovou třídu a třída D mzdovou třídu VIII. až X. pojištění nemocenského. Týdenní pojistné činí v jednotlivých třídách: Kč 2-60, Kč 3-60, Kč 5-10, Kč 6-60 a Kč 8-40 a vyměřuje se a platí zároveň s pojistným nemocenským. Pojistné za zemědělské zaměstnance podléhající pojištění podle novely č. 112/1934 Sb. činí do 30. VI. 1936 za den ve třídě Aa Kč 0-10 a ve třídě Ab Kč 0-20; k tomuto sníženému pojistnému doplácí stát Ústřední sociální pojišťovně za každý měsíc Kč 1,100.000.

Dávky pojistné. Pojištění poskytuje důchod invalidní a starobní, důchod vdovský a vdovecký, důchod sirotčí, výbavné a odbytné. K nároku na důchod a výbavné jest zapotřebí odbytí čekací doby 100 příspěvkových týdnů, do níž se započítává také doba 18 měsíců ztrávená ve vojenské službě presenční, po př. doba 12nedělního vojenského výcviku, za kterou platí pojistné stát. Nárok na dávky pojistné jest zde nejen po dobu, po kterou pojištění trvá, nýbrž také po určitou dobu po zániku pojištění (t. zv. lhůtu ochrannou), která činí jednu čtvrtinu doby získané v pojištění, nejméně však 24 měsíce, a prodlužuje se nezaměstnaným a osobám, které se stanou do 12 měsíců po zániku povinného poji-

štění samostatně výdělečně činnými, až na dobu 60 měsíců.

Důchod invalidní přísluší pojištěnci, který pro nemoc nebo jiné vady tělesné či duševní nemůže prací přiměřenou jeho silám, schopnostem, výcviku a dosavadnímu povolání vydělati ani jednu třetinu toho, co tělesně a duševně zdravý zaměstnanec téhož druhu s podobným výcvikem v témž obvodu obyčejně vydělává. Důchod se skládá z částky základní Kč 550.— a z částek zvyšovacích, které se vyměřují z pojistného zaplaceného od počátku působnosti zákona, t. j. od 1. VII. 1926, do 31. XII. 1928 jednou pětinou a za dobu od 1. I. 1929 pevnými sazbami za každý týden, které činí v jednotlivých třídách: Kč 0-60, Kč 0-85, Kč 1-15, Kč 1-40 a Kč 1-75.

Důchod starobní přísluší pojištěnci bez ohledu na invaliditu, dokoná-li 65. rok věku svého a není-li v žádném odvětví pojištění pro případ invalidity a stáří povinně pojištěn nebo nevydělá-li ani polovinu toho, co tělesně nebo duševně zdravý zaměstnanec téhož oboru s podobným výcvikem v témž obvodu obyčejně vydělává. Výše důchodu starobního se stanoví stejným způsobem jako výše důchodu invalidního.

Invalidní a starobní důchod se zvyšuje, má-li důchodce děti, o které pečuje, o vychovávací příplatek, který činí jednu desetinu důchodu.

Průměrná výše důchodů invalidních a starobních činila r. 1934 spolu se státním příspěvkem (viz níže) a vychovávacími příplatky asi Kč 1400 ročně.

Nárok na důchod vdovský má vdova po pojištěnci nebo důchodci, která jest invalidní neb která dosáhla 60. roku života nebo která pečuje o dvě neb více dětí pojištěnce, požívající sirotčího důchodu. Důchod vdovecký přísluší vdovci po pojištěnci, která ze svého pracovního výdělků zcela neb převážně vyživovala rodinu, je-li v době úmrtí své manželky invalidní, po dobu této invalidity. Důchod vdovský a vdovecký činí polovinu důchodu invalidního nebo starobního. Provdá-li se vdova znovu, obdrží jako odbytné trojnásobnou částku svého ročního důchodu; o vdovci požívajícím důchod vdovecký toto ustanovení neplatí.

Nárok na důchod sirotčí mají osiřelé děti po pojištěnci mladší 17 let, a to děti manželské, za určitých podmínek pak děti nemanželské, dále osvojenci, schovanci, vnukové a děti nevlastní. Důchod sirotčí činí pro jednostranně osiřelé dítě jednu

pětinu, pro oboustranně osiřelé dítě dvě pětiny důchodu.

Podle novely č. 112/1934 Sb. zvyšují se důchody invalidní a starobní a průměrně také důchody pozůstalých ode dne 1. VII. 1934 o věkový příplatek. Tímto příplatkem mají se zlepšiti nevyhovující důchody pojištěnců, které zastihlo zavedení i-ho a s-ho p. již v pokročilejším věku a kteří tudíž nemohou získati celé desítky let příspěvkové doby a tím značnější obnos na částkách zvyšovacích; věkový příplatek znamená u nich započítání asi jedné třetiny nepojištěné doby ztrávené v pracovním poměru do jejich p. i-ho a s-ho. Proto má na něj podle novely nárok pouze uzavřená skupina pojištěnců a důchodců, jež dokončila čekací dobu 100 příspěvkových týdnů do 31. XII. 1931 a byla v roce 1926, kdy pojištění vstoupilo v účinnost, starší 27 let. Věkový příplatek rovná se jedné třetině průměru zvyšovacích částek, získaných od 1. I. 1927 do 31. XII. 1931, násobené počtem roků, o které byl pojištěnec v r. 1926 starší 27 let. Zvýšení invalidního a starobního důchodu resultující z věkového příplatku činí podle stáří pojištěnce nebo důchodce až Kč 1000.— ročně, takže výše těchto důchodů bude nyní činiti místo dnešních Kč 1400 průměrně asi Kč 1800 a může u osob, jež byly v r. 1926 ve stáří 60 let, dosáhnouti v nejvyšší třídě D (nejpříznivější případ) asi Kč 2400 ročně.

Důchody invalidní, starobní, vdovský, vdovecký a sirotčí mohou býti dále zvýšeny o polovinu, je-li důchodce trvale tak bezmocný, že stále potřebuje pomoci, ošetření a obsluhy jiné osoby.

K důchodům poskytuje se státní příspěvek, který činí ročně u důchodu invalidního a starobního Kč 500, u důchodu vdovského a vdoveckého Kč 250, u důchodu jednostranně osiřelého dítěte Kč 100, u důchodu oboustranně osiřelého dítěte Kč 200.

Důchod invalidní se nevyplácí, pokud má pojištěnec nárok na nemocenské. Veškeré důchody pak se krátí, pokud důchodce požívá obdobného důchodu úrazového neb pensijního neb provise z Ústřední bratrské pokladny, po případě odpočivného či jiného zaopatřovacího požitku ze zaměstnání veřejného.

Na výbavné má nárok pojištěnka, uzavře-li sňatek po dokonání čekací doby. Výbavné činí v jednotlivých třídách: Kč 400, Kč 450, Kč 500, Kč 550, Kč 600.

Odbytné přísluší pozůstalým po pojištěnci, zemřel-li před uplynutím doby če-

kací, a činí v jednotlivých třídách: Kč 550, Kč 600, Kč 650, Kč 700, Kč 750. Zemřel-li pojištěnec po uplynutí doby čekací nebo zemřel-li důchodce, jest nárok na odbytné pouze tehdy, není-li zde nároku na důchod vdovský nebo vdovecký; odbytné se v tomto případě poskytuje ve výši ročního důchodu, jehož zemřelý požíval neb na nějž měl nárok.

Jako dávka dobrovolná poskytuje se ještě léčebná péče za tím účelem, aby výdělečná způsobilost důchodcova byla obnovena, neb aby byla odvrácena neb odsunuta invalidita, jež může vzniknouti z onemocnění pojištěnce, jeho manželky neb jeho vdovy.

Zákon umožňuje dobrovolné připojištění na vyšší dávky než zákonné placením zvláštních příspěvků ve formě prémie jednou pro vždy neb prémie běžných.

Opravné prostředky. Spory z p. i-ho a s-ho vyřizují z části úřady politické, z části zvláštní soudy pojišťovací a Vrchní pojišťovací soud. Politické úřady rozhodují spory o pojistnou povinnost a zařazení pojištěnců do tříd, jakož i spory o předpis a placení pojistného. Příslušný jest politický úřad I. stolice, v jehož obvodu jest sídlo nemocenské pojišťovny, která o zmíněných otázkách rozhodla výměrem. Lhůta k podání opravného prostředku k úřadům politickým činí 15 dnů ode dne doručení výměru, ten den v to nepočítajíc; opravný prostředek jest podati u pojišťovny, jež výměr vydala.

Pojišťovací soudy a v odvolací instanci Vrchní pojišťovací soud v Praze rozhodují spory o dávkách pojistných. Pojišťovací soudy jsou zřízeny zpravidla pro obvod krajského soudu a skládají se ze soudce z povolání jakožto předsedy a dvou zástupců pojištěnců a zaměstnavatelů jako přísedících. Vrchní pojišťovací soud pak je složen ze tří soudců z povolání a z dvou zástupců z řad pojištěnců a zaměstnavatelů. Opravným prostředkem proti výměrům o dávkách pojistných, jež vydává Ústřední sociální pojišťovna, jest žaloba k pojišťovacímu soudu, již dlužno podati do 60 dnův ode dne doručení výměru u nemocenské pojišťovny nebo přímo u pojišťovacího soudu, příslušných podle bydliště pojištěnce, písemně ve dvou vyhotoveních nebo ústně. V řízení před pojišťovacími soudy mohou se strany dáti zastupovati každou svéprávnou osobou, která je schopna před

soudem jednati. Rozsudkům pojišťovacího soudu lze odporovati odvoláním, bylo-li řízení před pojišťovacím soudem vadné nebo rozsudek nezákonný. Ostatním ustanovením pojišťovacího soudu a jeho předsedy a výroku rozsudku o útratách, neběře-li se v odpor zároveň rozhodnutí ve věci hlavní, lze odporovati stížností. Odvolání je podati dvojmo u pojišťovacího soudu do 60 dnů ode dne, kdy rozsudek byl doručen, podáním, které musí býti podáno advokátem anebo úředníkem nositele pojištění. O odvoláních a stížnostech do rozhodnutí soudu pojišťovacího rozhoduje Vrchní pojišťovací soud, před nímž musí strany býti zastoupeny osobami znalými práv. Vrchní pojišťovací soud rozhoduje s konečnou platností.

Literatura.

Všeobecná díla: Kaskel-Sitzler: „Grundriß des sozialen Versicherungsrechtes“, Berlin 1912; Manes: „Versicherungswesen“, díl III., Berlin 1932; týž: „Versicherungsllexikon“, Berlin 1930; „Die obligatorische Invaliden-, Alters- und Hinterbliebenenversicherung“ (též francouzsky a anglicky), Ženeva 1933, srovnávací dílo vydané Mezinárodním úřadem práce, látku úplně vyčerpávající, str. 790; Schoenbaum: „Finanční a organizační zásady sociálního pojištění“, Praha 1927; Lukáš: „Úvod do československého sociálního pojištění“, Praha 1922. Komentáře: ČSR.: Gallas-Janošík: Výklad k zákonu o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, Praha 1929; Dr. Pleskot: dto.; Dr. Pospíšil: dto.; Janošík-Riedel: dto., Praha 1934; Dr. Pleskot: dto.; Dr. Neuman: dt.; Dr. Tučný: dto. Německo: Komentáře ke IV. knize Říšského pojišťovacího řádu od Düttmanna, Lehmana a Stier-Sommla. Francie: Výklady k zákonu o sociálním pojištění od Antonelliho, Fleuryho a Chauveaua. Časopisy: Revue internationale du travail, Genève; Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft, Berlin; Sociální Revue, Věstník Ústřední sociální pojišťovny, Pensijní pojištění, Svěpomoc, Sociální Reforma, Prager Zeitschrift für Sozialversicherung.

Jan Gallas.

V. Pojištění pensijní soukromých zaměstnanců ve vyšších službách.

1. Význam a vývoj. 2. Prameny platného práva. 3. Pojistná povinnost. 4. Pojistný poměr a příspěvková doba. 5. Dávky pojistné. 6. Pojistné. 7. Nositelé pojištění. 8. Řízení. 9. Přestupy pojištěnců. 10. Zvláštní druhy pojištění. 11. Mezinárodní vztahy. 12. Statistika. 13. P. p. v jiných státech. — Literatura.

1. Význam a vývoj p-ho p. Ono odvětví sociálního pojištění, které má čeliti nepříznivým sociálním následkům inva-

lidity, stáří a smrti zaměstnanců v soukromých službách, je u nás charakterisováno zásadním dualismem (nehledíc k zvláštnímu stavovskému pojištění hornického): vedle invalidního a starobního pojištění dělnického (viz výše) jest tu samostatné pojištění zaměstnanců ve vyšších službách. Odůvodnění tohoto dualismu lze hledati v historii vzniku p-ho p.: Rakousko počátkem tohoto století provádělo v oboru sociální politiky především t. zv. politiku středostavovskou (srov. novelu živn. řádu č. 26/1907, zák. o obchodních pomocnících č. 20/1910, služební pragmatiku č. 15/1914 ř. z. atd.). Proto také v oboru zabezpečení soukromých zaměstnanců pro případ invalidity, stáří a smrti přikročil stát k řešení otázky u vyšších zaměstnanců již v této době, kdy se ještě nemohl odhodlati zavésti pojištění tohoto druhu pro veškeré zaměstnance v soukromých službách. Stalo se tak zák. ze dne 16. XII. 1906, č. 1 ř. z. z r. 1907. Když pak za republiky (zák. č. 221/1924 Sb.) bylo zaváděno invalidní a starobní pojištění všech soukromých zaměstnanců, bylo zde již dávno vybudované a zavedené p. p. vyšších zaměstnanců, které svým pojištěncům poskytovalo — již pro svoje delší trvání — nároky podstatně vyšší a za příznivějších podmínek, takže zachování samostatného p-ho p. bylo otázkou nabytých práv pojištěnců, na niž přirozeně bylo odpověděno kladně.

Bez zřetele k tomuto historickému důvodu uvádějí se pro samostatnost zvláštního p-ho p. vyšších zaměstnanců sociálně-politické důvody spočívající na myšlence středostavovské: Zvláštní sociální potřeby příslušníků středního stavu a odlišná sociální struktura této třídy obyvatelstva. Tato sporná sociálně-politická otázka nekladla a neklade se našemu zákonodárci de lege ferenda, ježto je — jak se zdá definitivně — rozhodnuta právě naznačeným historickým vývojem. Zákonodárci naproti tomu zůstala velmi obtížná otázka věsti hranice mezi vyššími a nižšími zaměstnanci (viz ad 3).

P. p. bylo zavedeno za Rakouska zmíněným zák. č. 1/1907 s účinností od 1. I. 1909 (k jehož provedení vydáno nař. min. vnitřa z 22. II. 1908 č. 42 a z 1. IV. 1908, č. 62 ř. z.). Zákon tento, který brzo po zavedení vykazoval značné nedostatky, byl ještě za Rakouska novelován cís. nař. z 25. VI. 1914, č. 138 ř. z. (k jeho doplnění resp. provedení vydáno cís. nař.